

Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь
Вучэбна-метадычнае аб'яднанне па гуманітарнай адукацыі

ЗАЦВЯРДЖАЮ

Першы намеснік Міністра адукацыі
Рэспублікі Беларусь

 А.І. Жук

14.06.2013
(дата зацвярджэння)

Рэгістрацыйны № ТД-Е.509/тып.

МЕДЫЯРЫТОРЫКА

**Тыпавая вучэбная праграма
для ўстаноў вышэйшай адукацыі па спецыяльнасці:**

1-23 01 10 Літаратурная работа (па напрамках)

УЗГОДНЕНА

Намеснік Міністра інфармацыі
Рэспублікі Беларусь

 У. У. Матусевіч

01.02.2013

УЗГОДНЕНА

Начальнік Упраўлення вышэйшай
адукацыі

Міністэрства адукацыі
Рэспублікі Беларусь

 С. І. Раманюк

14.06.2013

Старшыня Вучэбна-метадычнага
аб'яднання па гуманітарнай адукацыі

 А.В. Данільчанка

17.05.2013

Прарэктар па навукова-метадычнай
работе Цэнтраўнай установы

адукацыі "Рэспубліканскі інстытут
вышэйшай школы"

 І. У. Цітовіч

29.05.2013

Эксперт-нормакантралёр

 І.А. Караянкова

29.05.2013

Мінск 2013

СКЛАДАЛЬНІК:

В.І. Іўчанкаў, загадчык кафедры стылістыкі і літаратурнага рэдагавання Інстытута журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, доктар філалагічных навук, прафесар

РЭЦЭНЗЕНТЫ:

Кафедра культуры маўлення і міжкультурных камунікацый установы адукацыі “Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка”;

Л.А.Мурына, галоўны навуковы супрацоўнік лабараторыі гуманітарнай адукацыі навукова-метадычнай установы “Нацыянальны інстытут адукацыі” Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, доктар педагагічных навук, прафесар

РЭКАМЕНДАВАНА ДА ЗАЦВЯРДЖЭННЯ Ё ЯКАСЦІ ТЫПАВОЙ:

Кафедрай стылістыкі і літаратурнага рэдагавання Інстытута журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта
(пратакол № 10 ад 16.03.2012);

Навукова-метадычным саветам Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта

(пратакол № 4 ад 30.03.2012);

Навукова-метадычным саветам па журналістыцы Вучэбна-метадычнага аб’яднання па гуманітарнай адукацыі
(пратакол № 3 ад 04.01.2013)

Адказы за рэдакцыю: В.І.Іўчанкаў

Адказы за выпуск: М.Г. Екацярынічава

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Тыпавая вучэбная праграма па дысцыпліне “Медыярыторыка” распрацавана для ўстаноў вышэйшай адукацыі Рэспублікі Беларусь у адпаведнасці з патрабаваннямі адукацыйнага стандарта па спецыяльнасці 1-23 01 10 “Літаратурная работа (па напрамках)”.

Характарыстыка вучэбнай дысцыпліны.

Вывучэнне медыярыторыкі ў працэсе прафесійнай падрыхтоўкі журналіста ўяўляе сабой надзённую практычную патрэбу, крыніца якой вынікае з асаблівасцей сучаснага жыцця, калі адчувальнай становіцца неабходнасць у майстэрстве пераканання, вербальнага ўздзеяння прамойцы. Асабліва гэта актуальна ва ўмовах станаўлення і развіцця нацыянальнага друку, радыё і тэлебачання, інтэрнэт-СМІ, калі ўсё большае значэнне набывае ўменне выбіраць, аналізаваць і абагульняць інфармацыю, калі журналіст павінен дапамагчы масавай аўдыторыі вызначыць з вялікай, а падчас супярэчлівай, сукупнасці эмпірычнага матэрыялу пэўныя тэндэнцыі, заканамернасці, прынцыпы, зрабіць гэта так, каб не быць галаслоўным, непераканаўчым, схаластам. Адсюль і вынікае важнасць навыку валодання словам – дакладным, уплывовым і доказным.

Журналіст – камунікатыўны лідар у інфармацыйным грамадстве. Уменне прачытваць маўленчую сітуацыю, прадбачыць працэс яе разгортвання, разумець суразмоўцу і прагназаваць вынікі кантактавання, умець скарэктаваць маўленчую падзею, знаходзячы ісціну, ёсць вызначальныя якасці прафесіі журналіста. Толькі раўнапраўны, суб’ект-суб’ектны дыялог з чытачом будзе прызнаны паспяховым, калі homo eloquens бачыць свайго суразмоўцу такім, як ён сам, – жывым, дзейным, актыўным суб’ектам, а не чыстым лістом, які трэба спісаць, пустым сасудам, які трэба запоўніць.

Выкладанне дысцыпліны “Медыярыторыка” забяспечвае асэнсаванне студэнтамі моўнай арганізацыі прамовы з гледжання інтра- і экстралінгвістычнай сутнасці і магчымасцей яго рытарычнай апрацоўкі. Вывучэнне дысцыпліны дазваляе ажыццявіць прынцып узаемазвязанасці і ўзаемаабумоўленасці працы над тэкстам прамовы. Тэарэтычны матэрыял згрупаваны па асноўных блоках, у якіх падаюцца агульныя і прыватныя характарыстыкі антычнай рыторыкі, вивучаюцца тыпалогія рытатычнага ідэалу і лагасфера СМІ, рытарычныя стратэгіі і тактыкі, рытарычныя статусы тэкставай дзейнасці журналіста (прызначанасць для масавай аўдыторыі, апэратыўнасць, перыядычнасць і рэгулярнасць, дубліраванне і валентнасць зместу, калектыўнае аўтарства, інтэртэкстуальнасць), практычны матэрыял базуецца на разглядзе журналісцкіх (у тым ліку ўласных) матэрыялаў і аналізе класічных твораў.

Роля і месца дысцыпліны ў прафесійнай падрыхтоўцы.

Вучэбны прадмет з’яўляецца неабходнай часткай прафесійнай падрыхтоўкі будучых спецыялістаў і разлічаны на студэнтаў, якія набываюць

кваліфікацыю журналіста. Асноўная ўвага ў змесце курса адводзіцца вызначэнню спецыфікі публіцыстычнага тэксту, яго арганізацыі з гледжання рытарычных асноў журналістыкі як практычнай сферы, спецыфічнай араторыі, зафіксаванай ў друкаванай і электроннай вербалістыцы. Рытарычныя прынцыпы і метадалогія стварэння медыяматэрыялаў раскрываюцца на прыкладзе вербальных сітуацый сучаснасці. Выкладанне павінна мець планамерны і скіраваны на творчы пошук характар, садзейнічаць засваенню студэнтамі асноў абранай спецыяльнасці, замацаванню тэарэтычных ведаў, набывццю прафесійных навыкаў.

Сіла ўздзеяння інфармацыі, маштаб уплыву на грамадскую думку вымушае журналістыку быць каталізатарам выражэння непазбежных сацыяльных эмоцый і меркаванняў, нават калі ацэначнасць маскіруецца пад аб'ектыўнасць. Маўленчая дзейнасць журналіста ў цесным звязку з актуалізаванымі сацыяльнымі дзеяннямі вызначае асноўныя прыярытэты развіцця грамадства і адлюстроўвае механізм уладкавання маўленчых зносін суб'ектаў камунікацыі – СМІ і чалавека.

Сувязі вучэбнай дысцыпліны з іншымі дысцыплінамі вучэбнага плана.

Дысцыпліна “Медыярыторыка” вывучаецца студэнтамі пасля таго, як яны атрымалі базавыя веды па курсах “Сучасная беларуская мова”, “Сучасная руская мова”, “Стылістыка”, “Методыка літаратурнага рэдагавання”, “Тэорыя тэксту”, “Лінгвістыка публіцыстычнага тэксту”. Медыярыторыка становіцца завяршальным этапам вывучэння журналісцкага і камунікацыйнага працэсаў. У аснове навучання – максімальная індывідуалізацыя заданняў, дэталёвы кантроль і аналіз прац студэнтаў, кансультацыйная дапамога ў араторыі.

Мэты і задачы вучэбнай дысцыпліны. Мэта курса – авалоданне майстэрствам пераканання, накіраванага на пошук ісціны, і ўдасканаленне ўменняў наладжваць камунікатыўны кантакт з аўдыторыяй падчас выступлення.

Дасягненне мэты забяспечваецца рэалізацыяй агульных і прыватных задач:

- засваенне навыкаў вербальна-рытарычнай дзейнасці журналіста ў інфармацыйным грамадстве;
- удасканаленне ўменняў арганізацыі прамоўніцкага тэксту;
- вывучэнне асаблівасцей структуры, кампазіцыі і зместу прамовы;
- азнаямленне з тыпалогіяй рытарычных ідэалаў антычнасці і сучаснасці;
- сінтэзаванне гістарычных ведаў у праламленні сучасных тэорый рыторыкі;
- авалоданне рытарычнымі стратэгіямі і тактыкамі, метадамі мэтанакіраванай падачы матэрыялу;
- аналіз класічных твораў прамоўніцкага майстэрства;
- абагульненне вопыту сучасных майстроў публічнага выступлення;
- выяўленне крытэрыяў адбору маўленчых сродкаў у прамове ў адпаведнасці з камунікатыўнай зададзенасцю;

азнаямленне з методыкай дыскурснага аналізу паводле ўстанаўлення сувязі паміж вербальнай камунікатыўнай падзеяй і сацыяльным кантэкстам жыццёвага ўладкавання носьбіта мовы (прамоўцы).

Патрабаванні да асваення вучэбнай дысцыпліны ў адпаведнасці з адукацыйным стандартам. У выніку вывучэння дысцыпліны “Медыярыторыка” студэнты павінны

ведаць:

- гісторыю ўзнікнення і развіцця рыторыкі;
- асаблівасці пабудовы прамовы, яе структуру, кампазіцыю і змест;
- метадалагічнае адрозненне медыярыторыкі ад іншых гуманітарных дысцыплін;
- сучасныя тэорыі і практыкі рыторыкі;
- асаблівасці маўленчых паводзін сучасных грамадстваў: культураспецыфічнасць, сацыяльная абумоўленасць і гістарычная зменлівасць;
- тыпалогію рытарычных ідэалаў антычнасці і сучаснасці;
- рытарычныя стратэгіі і тактыкі, метады падачы мэтанакіраванага матэрыялу;
- крытэрыі адбору моўных сродкаў пры экстра- і інтралінгвістычнай арганізацыі публічных выступленняў;
- дэфінітыўны апарат медыярыторыкі.

умець:

- выступаць перад аўдыторыяй з мэтай эфектыўнага ўздзеяння, захоўваючы асноўныя патрабаванні да пабудовы прамовы: суб’ектна-суб’ектныя адносіны, дыялагічнасць, гарманізацыя, анталагічнасць;
- сінтэзаваць атрыманыя веды па гісторыі станаўлення і развіцця прамоўніцкага майстэрства ў праламленні на сучасныя тэорыі рыторыкі;
- праводзіць аналіз рытарычных паводзін, ствараць рытарычныя партрэты выступоўцаў;
- вызначаць сутнасныя характарыстыкі прамовы, суадносіць іх з айчынным рытарычным ідэалам;
- вызначаць інтра- і экстралінгвістычныя характарыстыкі прамовы;
- рабіць аналіз класічных твораў прамоўніцкага майстэрства;
- аналітычна прачытваць тэксты з гледжання суаднесенасцю прадстаўленай у іх інфармацыі і камунікатыўнай зададзенасцю;
- ацэньваць прамову і аналізаваць з гледжання правамернасці яе арганізацыі;
- аперыраваць тэрміналогіяй дысцыпліны.

Характарыстыка метадаў і тэхналогій навучання. Вывучэнне дысцыпліны забяспечваецца выкарыстаннем наступных метадаў: дыскурснага аналізу, кантэнт-аналізу, дэскрыптыўнага, лексіка-семантычнага, кампанентнага аналізу, семантычнай ідэнтыфікацыі, а таксама прыёмаў статыстычнага і аналізу сацыяльнага, прагматычнага, кагнітыўнага кантэкстаў.

Дыскурсны анализ прымяняецца з мэтай устанаўлення сувязі паміж вербальнай камунікатыўнай падзеяй і сацыяльным кантэкстам жыццёвага ўладкавання носьбіта мовы (журналіста) і канцэнтравана – для выяўлення разумення працэсаў вытворчасці і выкарыстання тэксту. Кантэнт-аналіз дазволіць сістэматызаваць, у канкрэтных маўленчых сітуацыях вылучыць дамінантныя кампаненты (кампазіты) і распрацаваць метадыку мэтанакіраванага адбору. Лексіка-семантычны ў спалучэнні з дэскрыптыўным метадам дазволіць апісаць семную нагрузку аднаго з дамінантных элементаў семемнай парадыгмы прамовы. Ідэнтыфікацыя тэматычнай і гіпера-гіпанімічнай парадыгмы публічнага выступлення праводзіцца метадам кампанентнага аналізу. Выкарыстанне прыёмаў аналізу калектыўнага, сацыяльнага і прагматычнага кантэксту дазволіць, па-першае, выявіць канвенцыянальную прыроду кампазіта “характэрнага” для грамадства, па-другое, далучыць да дыскурснага аналізу апісанне скандэнсаваных у памяці чалавека маўленчых сітуацый у працэсе пэўных ілакутыўных актаў.

У навучанні павінен рэалізоўвацца спосаб актыўнага ўзаемадзеяння лекцый з праблемна-пададзеным зместам навучання, у ходзе якога студэнт вучыцца творча засвойваць веды. Праблемнае навучанне выступае альтэрнатывай для эўрыстычнага, калі ставяцца мэты канструявання навучэнцамі ўласнага сэнсу, мэт і зместу адукацыі, а таксама яе арганізацыі, дыягностыкі і ўсведамлення.

Выкарыстоўваюцца тэхналогіі праблемнага, эўрыстычнага навучання і тэхналогія дыдактычнай эўрыстыкі, прымяняецца традыцыйнае і камп’ютарнае тэсціраванне, электронная бібліятэка.

Рэкамендацыі па арганізацыі самастойнай працы. Студэнтам у працэсе вывучэння дысцыпліны рэкамендуецца рэгулярна знаёміцца з айчынай і замежнай літаратурай, аналізаваць новыя публікацыі па рытарычных асновах журналістыкі, матэрыялы навукова-практычных канферэнцый па праблемах арганізацыі медыятэкстаў, вучыцца творча прымяняць атрыманыя веды пры напісанні трактатаў.

У адпаведнасці з тыповым вучэбным планам на вывучэнне дысцыпліны “Медыярыторыка” адведзена 82 гадзіны, з іх аўдыторных – 26 (16 – лекцыйныя заняткі, 10 – семінарскія заняткі).

У залежнасці ад ступені падрыхтаванасці студэнтаў, іх агульнай эрудыцыі і здольнасці да самастойнага пошуку інфармацыі можна па-іншаму размяркоўваць колькасць гадзін па раздзелах.

Выніковая адзнака фарміруецца на аснове наступных складнікаў:

- работа над заданнямі на практычных занятках (бягучы кантроль);
- самастойнае выступленне перад групай па тэме трактата з вызначэннем рэйтынгу паводле “ацэначнай шкалы прамовы”
- прэзентацыя па тэме трактата;
- напісанне трактата;
- экзамен.

ПРЫКЛАДНЫ ТЭМАТЫЧНЫ ПЛАН

№ п/п	Назва тэмы	Лекцыі	Семінарскія заняткі	Усяго
1.	Уводзіны. Рыторыка ад антычнасці да нашых дзён. Медыярыторыка	2	1	3
2.	З гісторыі развіцця рыторыкі як самастойнай дысцыпліны. Ад рыторыкі да стылістыкі, ад стылістыкі да медыярыторыкі	4	1	5
3.	Рытарычная мадэль сучасных СМІ. Дыскурсны падыход да вывучэння журналісцкага маўлення. Журналісцкі працэс сучаснасці: тэматычны рэпертуар і праблемнае поле. Журналісцкі тэкст як фрагмент рэчаіснасці	2	2	4
4.	Анталагічныя характарыстыкі журналісцкага маўлення. Тэорыі аргументацыі і рэферэнцыі ў медыярыторыцы	4	2	6
5.	Лагасфера СМІ. Тыпалогія рытарычнага ідэалу. Журналіст – прафесія рытарычнай адказнасці	4	2	6
6.	Ацэначная шкала прамовы. Практыка публічнага выступлення		2	2
Усяго гадзін:		16	10	26

ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА МАТЭРЫЯЛУ

1. Уводзіны. Рыторыка ад антычнасці да нашых дзён. Медыярыторыка

Паняцце аб рыторыцы. Прадмет і задачы. Разнароднасць дэфініцый у дыяхраніі. Сувязь рыторыкі з паэтыкай, стылістыкай, лінгвістыкай тэксту, герменеўтыкай, прагматыкай. Культуралагічны феномен СМІ і медыярыторыка. Рытарычная пазіцыя журналіста як камунікатыўнага лідара ў інфармацыйным грамадстве. Роля вывучэння рыторыкі ў час дэмакратычных пераўтварэнняў, нацыянальнага адраджэння і станаўлення. Значэнне сродкаў масавай інфармацыі ў фарміраванні грамадскай думкі, адлюстраванні бакоў жыцця грамадства. Функцыя ўздзеяння прамовы. Асаблівасці і гістарычныя ўмовы развіцця прамоўніцкага майстэрства ў наш час. Станаўленне і развіццё медыярыторыкі ва ўмовах станаўлення інфармацыйнага грамадства – важны гістарычны працэс, які патрабуе абагульнення назапашаных ведаў, цэласнага аналізу асобных з’яў літаратуры, журналістыкі і лінгвістыкі. Медыярыторыка як дзейнасць, дысцыпліна, светапогляд. Новы падыход да прадукту разумовай дзейнасці чалавека – тэксту: структурнае распазнаванне яго элементаў, кампануюкі і сістэмнае ўзаемадзеянне вербальнага знака з іншымі знакамі натуральнага свету, вызначэнне прыроды такога ўзаемадзеяння. Тэкст як з’ява чалавечай дзейнасці, камунікацыі і пазнання. Вербальны тэкст у рэальным камунікатыўным дзеянні, у інтэграцыі з сацыяльна-культурнымі і ідэалагічнымі кантэкстамі, як працэс, што працякае ва ўзаемасувязі са шматлікімі іншымі функцыянальнымі катэгорыямі, уключаючы чытацкую аўдыторыю. Рытарычны вобраз часу.

2. З гісторыі развіцця рыторыкі як самастойнай дысцыпліны. Ад рыторыкі да стылістыкі, ад стылістыкі да медыярыторыкі

Перыядызацыя гісторыі рыторыкі. Старажытныя культурныя традыцыі – спрыяльны фактар адасаблення рыторыкі ў самастойную навуку. Вучэнне пра так званае рыці (асаблівасці якасці мовы мастацкага тэксту, звязанай з адборам і размяшчэннем слоў). Структура антычнай рыторыкі. Крыніцы красамоўства. Тыпы красамоўства: урачыстае, дарадчае, судовае. Задачи аратара. Элементы прамовы: знаходжанне матэрыялу (*inventio*), размяшчэнне матэрыялу (*dispositio*), слоўнае выражэнне (*elocutio*), запамінанне (*memoria*) і вымаўленне (*actio*). Рыторыка ў Старажытнай Грэцыі. Першы падручнік па рыторыцы. Рыторыка ў Афінх (сафіст Горгіі). Трасімах Халкідоскі, Пратагор. Дзейнасць тэарэтыкаў рыторыкі Ісакрата, Арыстоцеля, Феапарта, Дыянісія Галікарнаскага, Тэафраста, стварэнне «развітай» рыторыкі. З’яўленне аратараў і тэарэтыкаў рыторыкі ў Старажытным Рыме. Філасофская рыторыка Марка Тулія Цыцэрона. Квінціліан і Тацыт. Перадумовы стварэння асобнай галіны навуковага пазнання – рыторыкі. Абагульненне эмпірычнага матэрыялу па прамоўніцкім майстэрстве ў працах Арыстоцеля, Цыцэрона, Квінціліана, Псеўда-Лангіна. Пераўтварэнне

рыторыкі ў нарматыўную дысцыпліну. Вучэнне аб інтанацыі, міміцы, жэстах, што садзейнічаюць уплывовасці прамовы. Месца рыторыкі сярод гуманітарных дысцыплін у эпоху сярэднявечча (адна з сямі «выбраных навук»). Рыторыка ў эпоху Адраджэння. Пранікненне ідэй рыторыкі на Беларусь і Украіну. Развіццё рыторыкі ў Расіі. Працы Макарыя, Феафана Пракаповіча, Ламаносава. Прамоўцы на Беларусі. В. Цяпінскі, М. Смятрыцкі, Л. Зізаній. Праваслаўныя брацкія школы. Збліжэнне рыторыкі і стылістыкі. Рыторыка і эпоха рамантызму. Заняпад рыторыкі як навукі (пачатак 19 ст.). Перыяд неарыторыкі («агульнай рыторыкі»). Месца рыторыкі ў тэарэтычна-камунікатыўнай канцэпцыі. Шматфункцыянальнасць новай рыторыкі (метамоўны аспект). Узнікненне медыярыторыкі.

3. Рытарычная мадэль сучасных СМІ. Дыскурсны падыход да вывучэння журналісцкага маўлення. Журналісцкі працэс сучаснасці: тэматычны рэпертуар і праблемнае поле. Журналісцкі тэкст як фрагмент рэчаіснасці

Дыскурсны падыход і прасвятленне характару сувязей паміж рознымі кагнітыўнымі сістэмамі і ўмовамі паспяховасці маўленчых актаў у канкрэтных сітуацыях. Роля канвенцыяльных ведаў у вызначэнні іншых сістэм, што забяспечваюць камунікацыю (па-за такімі кагнітыўнымі фактарамі, як жаданне, норма і ацэнка). Матывацыя і спосабы інфармацыйнага забеспячэння. Камунікатыўныя індэксы. Ад вывучэння мовы ў сацыяльным кантэксце да дыскурснага аналізу. Семантычная кандэнсацыя як акумулятыўны сродак назапашвання ведаў пра ментальнасць народа. Дыкурс і класічныя стратэгіі пабудовы тэксту ў жанравай камбінацыі. Сувязь паміж маўленчымі дзеяннямі (*лакутыўнымі сіламі*), якія з'яўляюцца носбітамі пэўных камунікатыўных заданняў (*ілакутыўных сіл*) і накіраваны на дасягненне пэўных эфектаў (*перлакутыўных сіл*), і сацыяльным вопытам грамадства. “Палітычнае пісьмо”. Узнікненне дыскурс-тэорый, асноўныя напрамкі іх дзеяння: уласналінгвістычны (З. Харыс, Н. Аруцёнава, Э. Бюісанс, Э. Бенвеніст), функцыянальны (стылістычныя спецыфіка плюс экспліцыраваная за ёй ідэалогія; М. Фуко, А. Грэймас, Ж. Дэрыда, Ю. Крысцева, М. Пешо) і метадалагічны (Ю. Хабермас). Праяўленне дыскурса як: тэксту ў розных яго аспектах (Р. Барт); звязанага маўлення (З. Харыс); актуалізаванага тэксту (ван Дэйк); кагерэнтнага тэксту (І. Белерт); сканструяванага гаворачым тэксту (Д. Браўн, Д. Юл); выніку працэсу ўзаемадзеяння ў сацыякультурным кантэксце (К. Пайк); утварэння, уключанага ў камунікатыўна-прагматычны аспект (І. Сусаў, Н. Аруцёнава); адзінства, што рэалізуецца ў выглядзе маўлення (У. Багданаў); разважання з мэтай знаходжання ісціны (Ю. Хабермас). Сітуацыя дзяржаўнага білінгвізму, сучасныя тэндэнцыі развіцця мовы. Ізамарфізм рускага элемента ў беларускамоўных публіцыстычных тэкстах. Вербальнае маніпуляванне, небяспека перарастання яго ў невербальнае. Маўленчая агрэсія. Рыторыка маніфестацыі ўлады.

4. Анталагічны характарыстыкі журналісцкага маўлення. Тэорыі

аргументацыі і рэферэнцыі ў медыярыторыцы

Статус масавасці і распаўсюджанасці. Статус аператыўнасці. Статус перыядычнасці і рэгулярнасці. Фарміраванне інфармацыйных паводзін. Статус дубліравання і вар'іравання. Статус калектыўнага аўтарства. Статус інтэртэкстуальнасці. Экстралінгвістычная матывацыя інтэртэкстуальнага ефекту журналісцкай дзейнасці. Статус камунікатыўнай зададзенасці і прызначанасці. Лінгварытарычныя асновы журналісцкага маўлення. Парадыгматыка і сінтагматыка медыятэксту. Семантычная пераарыентацыя слова. Падманлівая генералізацыя значэння слова. Сінтагматыка медыятэксту. Марфалагічная стратыфікацыя журналісцкага маўлення. Выкарыстанне ў прамовах аддзяяслоўных назоўнікаў. Тэорыя рэферэнцыі. Прагматычная сутнасць публічнага выступлення. Спосабы акцэнтацыі ўвагі. Формы выражэння суб'ектыўнай ацэнкі, забеспячэнне адпаведнасці моўных сродкаў і моўнай сітуацыі з рэчаіснасцю. Мэтанакіраванасць лінгвістычных сродкаў у прамойніцкіх тэкстах. Лінгвістыка падману. Суб'ект маўлення. Відавочныя і невідавочныя мэты выказвання (ілакутыўныя сілы), напр., паведамленне пэўнай інфармацыі або думкі, пытанне, загад, парада, абяцанне, прывітанне, скарга і г. д. Маўленчая тактыка і тыпы моўных паводзін. Правілы размовы, падпарадкаванне так званаму прынцыпу супрацоўніцтва. Прагматычнае значэнне выказвання: пабочны сэнс, намёк, алегорыя. Рэферэнцыя гаворачага, аднясенне моўных выразаў да прадметаў рэчаіснасці, што вынікае з намераў гаворачага. Прагматычныя прэсупазіцыі: ацэнка гаворачым агульнага фону ведаў, канкрэтнай інфармаванасці, інтарэсаў, думак і поглядаў, псіхалагічнага стану, асаблівасцей характару і здольнасці разумення адрасата. Эмпатыя. Арганізацыя дамінанты ў паведамленні з тым, чаму ў паведамленні надаецца найбольшае значэнне. Адрасат маўлення. Інтэрпрэтацыя маўлення. Уздзеянне выказвання на адрасата і тыпы моўнага рэагавання на адрасата (перлакутыўны эффект). Тыпы моўнага рэагавання на атрыманы стымул (прамыя і пабочныя рэакцыі, напр., спосабы ўхілення ад прамога адказу на пытанне). Адносіны паміж удзельнікамі камунікацыі. Формы маўленчых зносін (інфарматыўны дыялог, дыскусія, сацыяльна-этыкетны бок прамовы, формы звароту, стыль кантактавання). Сітуацыя кантактавання. Псіхалагічныя ўлоўкі і недебрасумленыя прыёмы ў камунікаванні. Тэорыя рэферэнцыі: тэндэнцыі развіцця. Тэорыя аргументацыі і эрыстыка.

5. Лагасфера СМІ. Тыпалогія рытарычнага ідэалу. Журналіст – прафесія рытарычнай адказнасці

Лагасфера культуры: метады аналізу, структура і “формула” (паводле А.К.Міхальскай). Дыялогі Платона як крыніца еўрапейскай рытарычнай традыцыі. Сафісты і Сакрат. Вучэнне аб адноснасці ісціны. Характарыстыка і дыферэнцыяцыя рытарычнага ідэалу: гістарычная зменлівасць, культураспецыфічнасць, сацыяльная абумоўленасць. Адносіны паміж удзельнікамі маўленчай сітуацыі, іх мэты, прадмет прамовы і адносіны прамойцы да яго. Першая бінарная апазіцыя прымет рытарычнага ідэалу:

маналагічнасць/дыялагічнасць па змесце. Другая бінарная апазіцыя рытарычнага ідэалу: маналагічнасць/дыялагічнасць па форме. Трэцяя бінарная апазіцыя рытарычнага ідэалу: аганальнасць/гарманізацыя. Прамова як сродак заваявання і ўтрымлівання ўлады. Чацвёртая бінарная апазіцыя рытарычнага ідэалу: анталагічнасць/рэлятывізм. Тыпалогія рытарычнага ідэалу: сафістычны і Сакрата-Платона. Сучасны айчынны рытарычны ідэал, заснаваны на вучэнні Сакрата-Платона: дыялагічны па форме і змесце, гарманізуючы, анталагічны; супрацьпастаўленасць яго сафістычнаму (амерыканізаванаму, узятаму на ўзбраенне сучаснымі СМІ) – маналагічнаму па змесце, хутчэй маналагічнаму, чым дыялагічнаму па форме, аганальнаму, рэлятывісцкаму. Рыторыкі XX ст. (Дэйл Карнегі, Поль Сопер, Эверэт Шострам, Рон Хоф і інш.). Інфармацыйная эпоха, інтэрпрэтацыя катонаўскага завета “Vir bonus dicendi peritus” у сучаснасць. Практыкі рытарычнай дзейнасці ў СМІ: небяспека перарастання вербальнай маніпуляцыі ў фізічную. Роля тэлеперадачы “Адзін на адзін” вытворчасці тэлекампаніі “Вид” (АРТ) (1995 г.) у тыражаванні вербальнай агрэсіі, культывавання рыторыкі “выплюхнутай шклянкі”. Інфармацыйныя тэхналогіі і гуманізацыя вербалістыкі. Сучасны журналіст і актывізацыя вербальнай дзейнасці грамадства (роля сацыяльных сетак у змене парадыгмы рытарычных адносін).

6. Ацэнная шкала прамовы. Практыка публічнага выступлення

Крытэрыі ацэнкі. Знешні вобраз прамойцы. Выбар месца адносна кафедры і аўдыторыі. Упэўненасць у сабе. Звернутасць прамовы да ўсіх. Поза. Энергічнасць. Дарэчнасць. Рухомасць. Адпаведнасць працэсу вымаўлення. Жэсты. Матыываванасць мімікі. Дастатковасць жэстаў. Натуральнасць жэстаў. Дарэчнасць жэстаў. Асэнсаванасць жэстаў. Разнастайнасць жэстаў. Тэма і мэта прамовы. Адпаведнасць прамойцу (-ы). Адпаведнасць інтарэсам групы. Адпаведнасць узроўню ведаў аўдыторыі. Дакладнасць сфармуляванай мэты. Развіццё прамовы. Яснасць структуры прамовы. Яснасць асноўных палажэнняў. Дастатковасць паўтарэнняў. Вычарпальнасць азначэнняў. Мэтазгоднасць пераходаў. Дастатковасць прыкладаў. Мэтазгоднасць прыкладаў. Мэтазгоднасць цытат. Мэтазгоднасць даных. Дасягнутасць мэты. Вымаўленне. Голас. Тэмп. Тэмбр. Артыкуляцыя гукаў. Нармаванасць вымаўлення. Культура маўлення. Дакладнасць (тэрміны, відавныя азначэнні, канкрэтнасць/абстрактнасць). Дарэчнасць (адпаведнасць тэме, лексіка, цытаты, рытарычныя прыёмы). Выразнасць (тропы, адсутнасць таўталогіі і плеаназмаў, выяўленчыя сродкі). Аргументаванасць (падбор аргументаў, логіка, кампазіцыя аргументаў). Арыгінальнасць (ідэй, падачы матэрыялу, маўлення). Унармаванасць прамовы (лексічная і граматычная). Рэалізацыя прымет рытарычнага айчыннага ідэалу. Дыялагічнасць па форме і змесце Анталагічнасць Гарманізацыя Дасягненне рапарту (паразументне, гармонія, зваротны кантакт, эмацыянальны стан аўдыторыі). Ацэнка прэзентацыі.

ІНФАРМАЦЫЙНА-МЕТАДЫЧНАЯ ЧАСТКА

I. ЛІТАРАТУРА

Асноўная

1. Анненкова И.В. Риторика для журналистов: историко культурный, теретический и практический аспекты: учеб. пособ. – 2-е изд, испр. и перераб. – М.: МедиаМир, 2013. – 120 с.
2. Введенская Л. А., Павлова Л. Г. Культура и искусство речи: Современная риторика. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1998.
3. Дейк ван Т. А. Язык. Познание. Коммуникация: Пер. с англ. / Сост. В.В. Петрова; под ред. В.И.Герасимова; Вступ. ст. Ю.Н.Караулова и В.В.Петрова. – М.: Прогресс, 1989. – 312 с.
4. Жаўняровіч П.П. Публіцыстычны дыскурс Уладзіміра Караткевіча; навук. рэд. В.І.Іўчанкаў. – Мінск : РІВШ, 2011. – 244 с.
5. Зарецкая Е. Н. Риторика: Теория и практика речевой коммуникации. – М.: Дело, 1998.
6. Зелянко С.В. Інтэртэкст у публіцыстычным маўленні; навук. Рэд. В.І.Іўчанкаў, – Мінск: БДУ, 2012. – 195 с.
7. Іўчанкаў В.І. Дыскурс беларускіх СМІ. Арганізацыя публіцыстычнага тэксту. – Мінск: БДУ, 2003. – 257 с.
8. Іўчанкаў В.І. Медыярыторыка: рытарычныя асновы журналістыкі, лінгвістыка публіцыстычнага тэксту, дыкурсны аналіз СМІ: Курс лекцый. Мінск: Адукацыя і выхаванне, 2009. – 280 с.
9. Михальская А. К. Русский Сократ. Лекции по сравнительно-исторической риторике. – М., 1996.
10. Практикум по истории риторики (Мурина Л. А., Игнатович Т. В., Николаенко И. В., Шантарович С. А.) – Мн.: БГУ, 2000. – 107 с.
11. Практикум по теории риторики : учеб-метод. пособие для студентов филол. спец. ун-та / Л.А. Мурина, Т.В. Игнатович, И.В. Таяновская. – Минск : БГУ, 2002. – 100 с.
12. Смелкова З.С., Ассуирова Л.В., Савова М.Р., Сальникова О.А.– Риторические основы журналистики. Работа над жанрами газеты.– М.: Флинта: Наука, 2006. – 320 с.

Дадатковая

1. Анненкова И.В. Медиадискурс XXI века. Лингвофилософский аспект языка СМИ. – М.: Изд-во Моск. ун-та; Факультет журналистики МГУ имени М.В. Ломоносова, 2011. – 392 с.
2. Аннушкин В. И. История русской риторики: Хрестоматия. – М.: Academis, 1998.
3. Античные риторики. М., 1978.
4. Античные теории языка и стиля / Под ред. О. Фрейденберг. М. – Л., 1936.

5. Антология русской риторики. – М.: Университ. гуманит. лицей: Россия молодая, 1997.
6. Безменова Н. А. Очерки по теории и истории риторики. М., 1991.
7. Безменова Н. А. Риторика и лингвистика текста // Исследования по теории текста. М., 1979. С. 148-168.
8. Безменова Н. А. Риторика и лингвистика текста // Исследования по теории текста. М., 1979. С. 148-168.
9. Булыка А. М., Мінакова Л. М., Станкевіч А. А. Красамоўства ў Беларусі: Хрэстаматыя. Мн., 2002.
10. Вагапова Д. Х. Риторика в интеллектуальных играх и тренингах. – М.: Цитадель, 1999.
11. Введенская Л. А. Деловая риторика: Мастерство публичного выступления. Искусство спора. Риторическое самообразование. – Ростов-на-Дону: Издат. центр “МарТ”, 2000.
12. Гаймакова Б. Д. Основы риторики (теле- и радиовыступление как разновидность ораторского искусства). М., 1991.
13. Демосфен. Речи. М., 1954.
14. Дюбуа Ж., Пир Ф., Тринон А и др. Общая риторика. М., 1986.
15. Зарецкая Е. Н. Риторика: Теория и практика речевой коммуникации. – М.: Дело, 1998.
16. Зарифьян И. А. Теория словесности. М., 1990.
17. Иванова С. Ф. Искусство диалога, или Беседы о риторике. Пермь, 1992.
18. Карнеги Д. Как завоёвывать друзей и оказывать влияние на людей. Л., 1992.
19. Клюев Е. В. Риторика. Инвенция. Диспозиция. Элокуция: Учебное пособие для вузов. – М.: ПРИОР, 1999.
20. Кохтев Н. Н. Риторика. М., 1995.
21. Кудреватых И. П. Риторика. – Мн.: Веды, 1997.
22. Кузнецов И. Н. Риторика. – Мн.: Амалфея, 2000.
23. Культура мовы журналіста // Зборнік навуковых артыкулаў. Мн., Вып. 1 – 6.
24. Леммерман Хайнц. Учебник риторики = Lehrbuch der Rhetorics: Тренировка речи с упражнениями. – М: Интерэксперт, 1998.
25. Лингвистический энциклопедический словарь. Риторика. – М., 1990. – С. 416-417.
26. Марченко О. Н. Риторика как норма гуманитарной культуры. М., 1994.
27. Неориторика: генезис, проблемы, перспективы. М., 1987.
28. Панов М. И. Введение в риторику. М.: Российский открытый университет, 1995.
29. Пешков И. В. М. М. Бахтин: от философии поступка к риторике поступка. — М.: Лабиринт, 1996. — 176 с.
30. Публий Корнелий Тацит. Диалог об ораторах // Соч. в 2-х т. Т 1. М.: Ладомир, 1993.
31. Риторика и стиль. М., 1984

- 32.Рождественский Ю. В. Теория риторики. – М.: Добросвет, 1999.
- 33.Рузавин Г. И. Методологические проблемы аргументации. М.: ИФРАН, 1997
- 34.Русская риторика: Хрестоматия. – М.: Просвещение: Учеб. лит-ра, 1996.
- 35.С. С. Аверинцев. Риторика как подход к обобщению действительности // Поэтика древнегреческой литературы. — М.: Наука, 1981. — С. 15-46
- 36.Савкова З. В. Искусство оратора. – СПб: Знание, 2000.
- 37.Сопер П. Основы искусства речи. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1998.
- 38.Хазагеров Т. Г., Ширина Л. С. Общая риторика. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1999.
- 39.Цицерон. Три трактата об ораторском искусстве. – М., 1972.
- 40.Шейнов В. П. Риторика. – Мн.: Амалфея, 2000.

II. ПЕРАЛІК РЭКАМЕНДУЕМЫХ СРОДКАЎ ДЫЯГНОСТЫКІ

Для кантролю якасці адукацыі, у тым ліку пры прымяненні камп'ютарнага тэсціравання, выкарыстоўваюцца наступныя сродкі дыягностыкі:

- тыпавыя заданні;
- тэсты па асобных раздзелах і дысцыпліне ў цэлым;
- праца з ацэначнай шкалай прамовы;
- вуснае апытанне падчас заняткаў;
- напісанне трактата па асобных раздзелах дысцыпліны;
- публічнае выступленне студэнтаў перад групай;
- падрыхтоўка прэзентацый па тэмах трактатаў;
- вусны экзамен.

III. КРЫТЭРЫІ АЦЭНКІ ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ:

Для бягучага кантролю ведаў студэнтаў выкарыстоўваецца рэйтынгавая ацэнка ведаў на працягу ўсяго семестра, дзе ўлічваецца наведванне заняткаў, праца па ацэнцы выступленняў сакурснікаў (гл. “Ацэначная шкала прамовы”), актыўнасць на практычных (лекцыйных) занятках, выніку тэсту і інш.

Прамежкавай формай кантролю засваення ведаў па прадмеце з’яўляецца ацэнка трактата па выбранай тэме (гл. “Прыкладную тэматыку трактатаў па дысцыпліне “Медыярыторыка”), які студэнт здае на праверку пасля выступлення па тэме трактата ў групе.

Асноўнай формай кантролю з’яўляецца экзамен.

АЦЭНАЧНАЯ ШКАЛА ПРАМОВЫ

Прозвішча, імя прамоўцы _____ Група _____

Крытэрыі ацэнкі	Балы (ад 0 да 10)	Заўвагі
I.Знешні вобраз прамоўцы		

1.1.Выбар месца адносна кафедры і аўдыторыі		
1.2.Упэўненасць у сабе		
1.3.Наколькі прамова звернута да ўсіх		
1.1.Поза		
1.1.1.Энергічнасць		
1.1.2.Дарэчнасць		
1.1.3.Рухомасць		
1.1.4.Адпаведнасць працэсу вымаўлення		
1.2 Жэсты		
1.2.1.Матываванасць мімікі		
1.2.2.Дастатковасць жэстаў		
1.2.3.Натуральнасць жэстаў		
1.2.4.Дарэчнасць жэстаў		
1.2.5.Асэнсаванасць жэстаў		
1.2.6.Разнастайнасць жэстаў		
2. Тэма і мэта прамовы		
2.1.Адпаведнасць прамоўцу (-ы)		
2.2.Адпаведнасць інтарэсам групы		
2.3.Адпаведнасць узроўню ведаў аўдыторыі		
2.4.Дакладнасць сфармуляванай мэты		
2.1. Развіццё прамовы		
2.1.1.Яснасць структуры прамовы		
2.1.2.Яснасць асноўных палажэнняў		
2.1.3.Дастатковасць паўтарэнняў		
2.1.4.Вычарпальнасць азначэнняў		
2.1.5.Мэтазгоднасць пераходаў		
2.1.6.Дастатковасць прыкладаў		
2.1.7.Мэтазгоднасць прыкладаў		
2.1.8.Мэтазгоднасць цытат		
2.1.9.Мэтазгоднасць даных		
2.1.10.Дасягнутасць мэты		
2.2.Вымаўленне		
2.2.1.Голас		
2.2.2.Тэмп		
2.2.3.Тэмбр		
2.2.4.Артыкуляцыя гукаў		
2.2.5.Нармаванасць вымаўлення		
3.Культура маўлення		
3.1.Дакладнасць (тэрміны, відавья азначэнні, канкрэтнасць/абстрактнасць)		
3.2.Дарэчнасць (адпаведнасць тэме, лексіка, цытаты, рытарычныя прыёмы, тропы)		
3.3.Выразнасць (тропы, адсутнасць таўталогіі і плеаназмаў, выяўленчыя сродкі)		
3.4.Аргументаванасць (падбор аргументаў, логіка, кампазіцыя аргументаў)		
3.5.Арыгінальнасць (ідэй, падачы матэрыялу, маўлення)		
3.1.Унармаванасць прамовы		
3.1.1.Лексічная		
3.1.2.Граматычная		

4. Рэалізацыя прымет рытарычнага айчыннага ідэалу		
4.1. Дыялагічнасць па форме і змесце		
4.2. Анталагічнасць		
4.3. Гарманізацыя		
4.4. Дасягненне рапорта (паразуме, гармонія, зваротны кантакт, эмацыянальны стан аўдыторыі)		
5. Ацэнка прэзентацыі		
Агульная колькасць выстаўленых Вамі балаў		

**Тэст
па медыярыторыцы**

А-1. У аснову айчыннага рытарычнага ідэалу пакладзены:

1. Ідэі Горгія;
2. Рытарычная канцэпцыя Сакрата-Платона;
3. Сафістычная мадэль рыторыкі;
4. Рыторыка Дэйла Карнегі.

А-2. Лагасфера як паняцце ўключае ў сябе:

1. Адлюстраванне маўленчай рэчаіснасці;
2. Маўленчую здольнасць да мыслення;
3. Разумова-маўленчую дзейнасць.

А-3. У сафістычны рытарычны ідэал ўключаецца:

1. Ісцінасць;
2. Маніпулюючая сіла;
3. Лагічная вытанчанасць;
4. Фармальна-лагічная правільнасць;
5. Самарэклама.

А-4. Рытарычны ідэал:

1. Гістарычна зменлівы;
2. Культураспецыфічны;
3. Сацыяльна абумоўлены.

А-5. Да прымет рытарычнага ідэалу можам аднесці наяўнасць ці адсутнасць паміж удзельнікамі камунікатыўнай сітуацыі:

1. Вартасных адносін;
2. Сацыяльнай іерархіі;
3. Аганальнасці і гармоніі;
4. Ісцінасці.

А-6. Айчынны рытарычны ідэал:

1. Дыялагічны па змесце і па форме;
2. Дыялагічны па форме, але маналагічны па змесце;
3. Рэлятывісцкі;
4. Аганальны;
5. Анталагічны;
6. Гарманізуючы.

А-7. У айчыннай рыторыцы павінны рэалізоўвацца адносіны:

1. Суб'ект-суб'ектныя;

2. Суб’ект-аб’ектныя;
 3. Дыялагічныя;
 4. Маналагічныя.
- А-8. Мэтай красамоўства паводле сафістаў было:
1. “Унушаць веру”;
 2. Шукаць ісціну;
 3. Маніпуляваць слухачом;
 4. Патакаць аўдыторыі.
- А-9. Антычная рыторыка ўключала ў сябе раздзелы пра:
1. Крыніцы красамоўства;
 2. Задачы прамоўцы;
 3. Віды красамоўства;
- А-10. Элементамі прамовы з’яўляецца:
1. Inventio;
 2. Dispositio;
 3. Elocutio;
 4. Memoria;
 5. Actio.

ПРЫКЛАДНАЯ ТЭМАТЫКА ТРАКТАТАЎ ПА ДЫСЦЫПЛІНЕ

1. Аратарскае майстэрства – шлях да поспеху.
2. Аратарскае майстэрства Старажытнай Грэцыі.
3. Асаблівасці прамоўніцкага майстэрства ў электронных СМІ.
4. Асаблівасці рытарычнага кантактавання (на прыкладзе маўленчых сітуацый у сферы камп’ютарнай дзейнасці).
5. Асаблівасці рытарычнага кантактавання (на прыкладзе маўленчых сітуацый медыкаў).
6. Асаблівасці ўспрымання і пабудовы рытуальнай прамовы.
7. Асновы прамоўніцкага майстэрства (паводле П.Сопэра).
8. Асноўныя якасці прамовы (культуралагічны аспект).
9. Вобраз аўтара ў маналогу.
10. Выбар тэмы.
11. Выкарыстанне тэрмінаў у прамове. Ілюзія зразумеласці.
12. Вядзенне дыскусіі на тэлебачанні.
13. Доказы і гіпнатычны ўплыў у маўленчым кантактаванні.
14. Доказы і перакананні ў прамове.
15. Дыспазіцыя як сістэмны элемент падрыхтоўкі прамовы.
16. З гісторыі вядзення спрэчкі ў Старажытнай Грэцыі.
17. Знешні выгляд аратара (кінесіка).
18. Імпавізацыя ў прамове.
19. Іронія як спосаб дасягнення рытарычнага эфекту.
20. Кантактаванне і ўменне слухаць.
21. Кінесіка і прамоўніцкае майстэрства.
22. Класіфікацыя невербальных сродкаў кантактавання.

23. Культура вуснага маўлення (на матэрыяле перадач “Тэлебарометр”, “Навіны”).
24. Культура вядзення дыскусіі на тэлеэкране.
25. Культура вядзення дыскусіі.
26. Культура вядзення спрэчкі.
27. Культура паводзін палемістаў.
28. Лагічная арганізацыя прамовы.
29. Лагічныя памылкі ў спрэчцы.
30. Майстэрства адказваць на пытанні.
31. Майстэрства дыскутаваць.
32. Майстэрства задаваць пытанні.
33. Майстэрства кантакту з аўдыторыяй (на прыкладзе вядзення праваслаўнай пропаведзі).
34. Майстэрства кіраваць маўленчым кантактаваннем.
35. Майстэрства публічнага выступлення (паводле Д. Карнегі).
36. Маніпуляванне адрасатам у працэсе маўленчага кантактавання. Асаблівасці музычнага кантактавання (уплыў музыкі на аўдыторыю).
37. Матэрыял для прамовы ці спрэчкі.
38. Маўленчая агрэсія і форма яе праяўлення ў кантактаванні.
39. Маўленчая агрэсія.
40. Маўленчыя паводзіны лідара ў дэмакратычным грамадстве.
41. Моўны этыкет яе форма наладжвання маўленчых зносін.
42. Мэтавыя ўстаноўкі маўлення: імператыўная прамова.
43. Мэтавыя ўстаноўкі маўлення: правакацыйная прамова.
44. Нараджэнне і першыя крокі рыторыкі.
45. Невербальныя сродкі кантактавання.
46. Невербальныя сродкі кантактавання: псіхалогія зносін.
47. Невербальныя сродкі маўлення. Міміка і жэсты.
48. Палемічныя прыёмы ў прамове.
49. Параўнальны аналіз прамой праваслаўнага і каталіцкага святароў і прамой пратэстанцкага пастара.
50. Параўнальны аналіз рытарычных ідэалаў.
51. Параўнальны аналіз рытарычных ідэалаў: Платон-Сакрат і сафісты.
52. Парламенцкая рыторыка.
53. Парламенцкія дыскусіі.
54. Прамова і доказы. Памылкі ў доказах.
55. Прамова на тэлебачанні.
56. Прамова падчас прэзентацый дзелавых праектаў.
57. Прамова перад мікрафонам.
58. Прамова, дыскусія, спрэчка і ўменне слухаць.
59. Прамовы Аляксандра Меня: феномен гамелетыкі.
60. Прамоўца “манархічнага” тыпу.
61. Прамоўца харызматычнага тыпу.
62. Прыём “выкрэслівання” ў маўленчым кантактаванні (шэф – падначалены).

- 63.Прыёмы маніпулявання адрасатам у прамоўніцкім майстэрстве.
- 64.Прысутнасць спічрайтара ў прамовах палітычнага лідара.
- 65.Псіхалагічныя аспекты ў прамове.
- 66.Псіхалагічныя прыёмы і ўлоўкі ў прамове.
- 67.Псіхалагічныя прыёмы ў прамове.
- 68.Псіхалагічныя ўлоўкі ў прамове.
- 69.Псіхалагічныя ўлоўкі ў спрэчцы: за і супраць.
- 70.Псіхалогія дзелавога кантактавання.
- 71.Псіхалогія дзелавога кантакту.
- 72.Псіхатэрапія ў кантактаванні.
- 73.Рапорт як асаблівы прыём даверлівага кантактавання.
- 74.Рознатыповасць матэрыялу ў паведамленні і фазы інвенцыі: падрыхтоўка прамовы.
- 75.Роля прадметнай нагляднасці ў публічным выступленні.
- 76.Руская дарэвалюцыйная судовая рыторыка: практыка адвакацкай прамовы.
- 77.Рытарычная школа Цыцэрона.
- 78.Рытарычны ідэал Платона – Сакрата.
- 79.Рытарычны партрэт сучаснага палітыка (на выбар студэнта).
- 80.Рытарычныя прыёмы дасягнення перлакутыўнага эфекту (уступкі) у дзелавым кантактаванні.
- 81.Рытарычныя стратэгіі ў СМІ.
- 82.Рыторыка Арыстоцеля.
- 83.Рыторыка дзелавога кантактавання.
- 84.Рыторыка і палітыка.
- 85.Рыторыка лідара харызматычнага тыпу.
- 86.Рыторыка ў Расіі перабудовачнага перыяду.
- 87.Рыторыка ў эпоху Адраджэння.
- 88.Рыторыка фашызму: суб'ект-аб'ектныя маўленчыя паводзіны.
- 89.Словы-эпітэмікі ў аўтарскіх калонках.
- 90.Спецыфіка вербальнага выражэння вядучага.
- 91.Тыпалогія пытанняў: новыя канструкцыі ў беларускай журналістыцы і іх псіхалагічны эфект.
- 92.Тыповыя памылкі ў наладжванні кантакту паміж прамоўцам і аўдыторыяй.
- 93.Тэледабаты: рызыкі невербальнага дзеяння.
- 94.Тэорыя дыялогу ў рытарычнай канцэпцыі кантактавання.
- 95.Тэрапія словам.
- 96.Улада як “права на слова”.
- 97.Упэўненасць у сабе і самакантроль (паводле Дэйла Карнегі).
- 98.Упэўненасць у сабе і самакантроль (паводле Поля Сопэра).
- 99.Усвядомленае / неўсвядомленае і падман у маўленчай камунікацыі.
100. Фізічная і галасавая падрыхтоўкі як шлях да поспеху ў прамоўніцкім майстэрстве.

101. Філасофская рыторыка Цыцэрона.
102. Формы ветлівага звароту і “маўленчы дыскамфорт” пры іх празмернай ідэалагізаванасці.
103. Хітрыкі і ўлоўкі як недабрасумленныя прыёмы ў кантактаванні.
104. Этыка прамоўніцкай дзейнасці.
105. Як пераадолець адчуванне няўпэўненасці перад аўдыторыяй пры выступленні (паводле Д. Карнегі).

IV. ПРЫКЛАДНЫЯ ПЫТАННІ ДА ЭКЗАМЕНУ

1. Рыторыка ад антычнасці да нашых дзён. Медыярыторыка. Прадмет і задачы. Разнароднасць дэфініцый у дыяхраніі.
2. Сувязь рыторыкі з паэтыкай, стылістыкай, лінгвістыкай тэксту, герменеўтыкай, прагматыкай.
3. Культуралагічны феномен СМІ і медыярыторыка. Рытарычная пазіцыя журналіста як камунікатыўнага лідара ў інфармацыйным грамадстве.
4. Роля вывучэння рыторыкі ў час дэмакратычных пераўтварэнняў, нацыянальнага адраджэння і станаўлення. Функцыя ўздзеяння прамовы.
5. Асаблівасці і гістарычныя ўмовы развіцця прамоўніцкага майстэрства ў наш час.
6. Станаўленне і развіццё медыярыторыкі – важны гістарычны працэс, які патрабуе абагульнення назапашаных ведаў, цэласнага аналізу асобных з’яў літаратуры, журналістыкі і лінгвістыкі ва ўмовах станаўлення інфармацыйнага грамадства.
7. Медыярыторыка як дзейнасць, дысцыпліна, светапогляд.
8. Новы падыход да прадукту разумовай дзейнасці чалавека – тэксту: структурнае распазнаванне яго элементаў, кампаноўкі і сістэмнае ўзаемадзеянне вербальнага знака з іншымі знакамі натуральнага свету, вызначэнне прыроды такога ўзаемадзеяння.
9. Тэкст як з’ява чалавечай дзейнасці, камунікацыі і пазнання. Рытарычны вобраз часу.
10. Вербальны тэкст у рэальным камунікатыўным дзеянні, у інтэграцыі з сацыяльна-культурнымі і ідэалагічнымі кантэкстамі, як працэс, што працякае ва ўзаемасувязі са шматлікімі іншымі функцыянальнымі катэгорыямі, уключаючы чытацкую аўдыторыю.
11. Перыядызацыя гісторыі рыторыкі. Старажытныя культурныя традыцыі – спрыяльны фактар адасаблення рыторыкі ў самастойную навуку.
12. Вучэнне пра так званае рыці (асаблівасці якасці мовы мастацкага тэксту, звязанай з адборам і размяшчэннем слоў).
13. Рыторыка ў Старажытнай Грэцыі. Першы падручнік па рыторыцы.
14. Рыторыка ў Афiнах (сафіст Горгіі). Трасімах Халкідоскі, Пратагр. Дзейнасць тэарэтыкаў рыторыкі Ісакрата, Арыстоцеля, Феапампа, Дыянiсія Галікарнаскага, Тэафраста, стварэнне «развітай» рыторыкі.
15. З’яўленне аратараў і тэарэтыкаў рыторыкі ў Старажытным Рыме.
16. Філасофская рыторыка Марка Тулія Цыцэрона. Квінціліан і Тацыт.

17. Перадумовы стварэння асобнай галіны навуковага пазнання – рыторыкі. Абагульненне эмпірычнага матэрыялу па прамоўніцкім майстэрстве ў працах Арыстоцеля, Цыцэрона, Квінціліана, Псеўда-Лангіна.
18. Пераўтварэнне рыторыкі ў нарматыўную дысцыпліну.
19. Структура антычнай рыторыкі. Крыніцы красамоўства. Тыпы красамоўства: урачыстае, дарадчае, судовае. Задачы аратара.
20. Элементы прамовы: знаходжанне матэрыялу (*inventio*), размяшчэнне матэрыялу (*dispositio*), слоўнае выражэнне (*elocutio*), запамінанне (*memoria*) і вымаўленне (*actio*).
21. Вучэнне аб інтанацыі, міміцы, жэстах, што садзейнічаюць уплывовасці прамовы.
22. Месца рыторыкі сярод гуманітарных дысцыплін у эпоху сярэднявечча (адна з сямі «выбраных навук»). Рыторыка ў эпоху Адраджэння.
23. Пранікненне ідэй рыторыкі на Беларусь і Украіну.
24. Развіццё рыторыкі ў Расіі. Працы Макарыя, Феафана Пракаповіча, Ламаносава.
25. Прамоўцы на Беларусі. В. Цяпінскі, М. Смятрыцкі, Л. Зізаній. Праваслаўныя брацкія школы.
26. Збліжэнне рыторыкі і стылістыкі.
27. Рыторыка і эпоха рамантызму.
28. Заняпад рыторыкі як навукі (пачатак 19 ст.).
29. Перыяд неарыторыкі («агульнай рыторыкі»).
30. Месца рыторыкі ў тэарэтычна-камунікатыўнай канцэпцыі.
31. Шматфункцыянальнасць новай рыторыкі (метамоўны аспект). Узнікненне медыярыторыкі.
32. Рытарычная мадэль сучасных СМІ.
33. Дыскурсны падыход да вывучэння журналісцкага маўлення.
34. Журналісцкі працэс сучаснасці: тэматычны рэпертуар і праблемнае поле.
35. Журналісцкі тэкст як фрагмент рэчаіснасці.
36. Дыскурсны падыход і прасвятленне характару сувязей паміж рознымі кагнітыўнымі сістэмамі і ўмовамі паспяховасці маўленчых актаў у канкрэтных сітуацыях.
37. Матывацыя і спосабы інфармацыйнага забеспячэння. Камунікатыўныя індэксы.
38. Ад вывучэння мовы ў сацыяльным кантэксце да дыскурснага аналізу.
39. Семантычная кандэнсацыя як акумулятыўны сродак назапашвання ведаў пра ментальнасць народа.
40. Дыкурс і класічныя стратэгіі пабудовы тэксту ў жанравай камбінацыі.
41. Сувязь паміж маўленчымі дзеяннямі (*лакутыўнымі сіламі*), якія з'яўляюцца носбітамі пэўных камунікатыўных заданняў (*ілакутыўных сіл*) і накіраваны на дасягненне пэўных эфектаў (*перлакутыўных сіл*), і сацыяльным вопытам грамадства.

42. “Палітычнае пісьмо”. Узнікненне дыскурс-тэорый, асноўныя напрамкі іх дзеяння.
43. Сітуацыя дзяржаўнага білінгвізму, сучасныя тэндэнцыі развіцця мовы. Ізамарфізм рускага элемента ў беларускамоўных публіцыстычных тэкстах.
44. Вербальнае маніпуляванне, небяспека перарастання яго ў невербальнае. Маўленчая агрэсія. Рыторыка маніфестацыі ўлады.
45. Статус масавасці і распаўсюджанасці.
46. Статус аператыўнасці.
47. Статус перыядычнасці і рэгулярнасці. Фарміраванне інфармацыйных паводзін.
48. Статус дубліравання і вар’іравання.
49. Статус калектыўнага аўтарства.
50. Статус інтэртэкстуальнасці. Экстралінгвістычная матывацыя інтэртэкстуальнага ефекту журналісцкай дзейнасці.
51. Статус камунікатыўнай зададзенасці і прызначанасці. Лінгварытарычныя асновы журналісцкага маўлення.
52. Парадыгматыка і сінтагматыка медыятэксту. Семантычная пераарыентацыя слова.
53. Падманлівая генералізацыя значэння слова. Сінтагматыка медыятэксту.
54. Марфалагічная стратыфікацыя журналісцкага маўлення. Выкарыстанне ў прамовах аддзеяслоўных назоўнікаў.
55. Тэорыя рэфэрэнцыі. Прагматычная сутнасць публічнага выступлення.
56. Спосабы акцэнтацыі ўвагі. Формы выражэння суб’ектыўнай ацэнкі, забеспячэнне адпаведнасці моўных сродкаў і моўнай сітуацыі з рэчаіснасцю.
57. Мэтанакіраванасць лінгвістычных сродкаў у прамоўніцкіх тэкстах.
58. Лінгвістыка падману.
59. Суб’ект маўлення. Відавочныя і невідавочныя мэты выказвання.
60. Маўленчая тактыка і тыпы моўных паводзін.
61. Правілы размовы, падпарадкаванне так званаму прынцыпу супрацоўніцтва.
62. Прагматычнае значэнне выказвання: пабочны сэнс, намёк, алегорыя.
63. Рэфэрэнцыя гаворачага, аднясенне моўных выразаў да прадметаў рэчаіснасці, што вынікае з намераў гаворачага.
64. Прагматычныя прэсупазіцыі: ацэнка гаворачым агульнага фону ведаў, канкрэтнай інфармаванасці, інтарэсаў, думак і поглядаў, псіхалагічнага стану, асаблівасцей характару і здольнасці разумення адрасата.
65. Эмпатыя. Арганізацыя дамінанты ў паведамленні з тым, чаму ў паведамленні надаецца найбольшае значэнне.
66. Адрасат маўлення. Інтэрпрэтацыя маўлення.
67. Уздзеянне выказвання на адрасата (перлакутыўны эффект). Тыпы моўнага рэагавання на адрасата (перлакутыўны эффект).
68. Тыпы моўнага рэагавання на атрыманы стымул (прамыя і пабочныя рэакцыі, напр., спосабы ўхілення ад прамога адказу на пытанне).

69. Адносіны паміж удзельнікамі камунікацыі. Формы маўленчых зносін (інфарматыўны дыялог, дыскусія, сацыяльна-этыкетны бок прамовы, формы звароту, стыль кантактавання).
70. Сітуацыя кантактавання. Псіхалагічныя ўлоўкі і недабрасумленныя прыёмы ў камунікаванні.
71. Тэорыя рэферэнцыі: тэндэнцыі развіцця.
72. Тэрыя аргументацыі і эрыстыка.
73. Лагасфера культуры: метады аналізу, структура і “формула” (паводле А.К.Міхальскай).
74. Дыялогі Платона як крыніца еўрапейскай рытарычнай традыцыі.
75. Сафісты і Сакрат. Вучэнне аб адноснасці ісціны.
76. Характарыстыка і дыферэнцыяцыя рытарычнага ідэалу: гістарычная зменлівасць, культураспецыфічнасць, сацыяльная абумоўленасць.
77. Адносіны паміж удзельнікамі маўленчай сітуацыі, іх мэты, прадмет прамовы і адносіны прамоўцы да яго.
78. Першая бінарная апазіцыя прымет рытарычнага ідэалу: маналагічнасць/дыялагічнасць па змесце.
79. Другая бінарная апазіцыя рытарычнага ідэалу: маналагічнасць/дыялагічнасць па форме.
80. Трэцяя бінарная апазіцыя рытарычнага ідэалу: аганальнасць/гарманізацыя. Прамова як сродак заваявання і ўтрымлівання ўлады.
81. Чацвёртая бінарная апазіцыя рытарычнага ідэалу: анталагічнасць/рэлятывізм.
82. Тыпалогія рытарычнага ідэалу: сафістычны і Сакрата-Платона.
83. Сучасны айчынны рытарычны ідэал.
84. Рыторыкі ХХ ст. (Дэйл Карнегі, Поль Сопер, Эверэт Шостром, Рон Хоф і інш.).
85. Інфармацыйная эпоха, інтэрпрэтацыя катонаўскага завета “*Vir bonus dicendi peritus*” у сучаснасць.
86. Практыкі рытарычнай дзейнасці ў СМІ: небяспека перарастання вербальнай маніпуляцыі ў фізічную. Роля тэлеперадачы “Адзін на адзін” вытворчасці тэлекампаніі “Вид” (АРТ) (1995 г.) у тыражаванні вербальнай агрэсіі, укаранення рыторыкі “выплюхнутаі шклянкі”.
87. Інфармацыйныя тэхналогіі і гуманізацыя вербалістыкі.
88. Сучасны журналіст і актывізацыя вербальнай дзейнасці грамадства (роля сацыяльных сетак у змене парадыгмы рытарычных адносін).